

TÓTH CSABA

„ARANYBÓL ÉPÜLT HÁZ” – VAS MEGYEI KÉPZŐMŰVÉSZEK JÁKI TEPLOMÁBRÁZOLÁSAI

Románkori templomaink képzőművészeti ábrázolásai, egyes templomokra külön-külön bontva, az utóbbi időben vált érdekessé a szerző számára.¹ A templom, mint Isten háza, mint ég és föld találkozási pontja, mint a szent liturgia helyszíne, mint a létezés szakralitásának igazi otthona, jelképes értelemben valóban „Aranyból épült ház”,² a képzőművészeteknek, mint ábrázolási és gondolati téma, régtől kedves. Ez a Vas megyei képzőművészek számára is így volt, és a legszebb és leghíresebb középkori templomunk, a jáki templom esetében is így van.³ Írásunkban ezeket az alkotásokat vesszük sorra.

A jáki templomábrázolások nem egységesek, van olyan művész, aki tájképként közelíti meg, van, aki jelképpé, szimbólummá tágítja a templom látványát, de olyannal is találkozunk, aki szinte műemléki szakillusztrációként hagyja az utókorra alkotását, mert valójában minden mű az utókor számára készül.

Tanulmányunk kiinduló pontja, és egyben az a kivétel, amelyik erősíti a szabályt, Nádler Róbert (1858–1938) festőművész jáki templomot ábrázoló akvarellje, amit Fábíán Gyula (1884–1955) festőművész szerzeményezett a szombathelyi múzeum számára.⁴ Fábíán Gyulának tanára volt Nádler Róbert a Mintarajziskola – a Magyar Képzőművészeti Egyetem jogelődje – rajztanárképző szakán. Fábíán Gyula sárvári időszakában, 1912-ben levelezett is vele, amikor föl szerette volna szerelni az ottani gimnázium rajzszertárát.⁵

- 1 *Tóth Csaba*: A csemeszkopácsi templom képzőművészeti ábrázolásai. = Vasi Szemle (továbbiakban: VSZ), 2018. 3. sz. 301–310. p.; *Uő*: Vasi képzőművészek egregyi templomábrázolásai. = Pannon Tükör, 2019. 3. sz. (továbbiakban: Tóth, 2019.) 125–130. p.
- 2 Finta Sándor (1889–1950) novellájának címét kölcsönöztük írásunk elé, amelyben a jáki templom tatárjárás kori viszontagságait eleveníti fel. *Finta Sándor*: Az ember egyedül marad. Elbeszélések. Szombathely, 1922. 43. p.
- 3 Reismann János emlékezetesen szép, Vas megyéről megjelent fotóalbumának borítóján is a jáki templom egy részlete látható. *Reismann János – Weöres Sándor*: Savaria földjén. Fotóalbum. Bp., 1967. 13 p., 89 t.
- 4 *Csák Zsófia*: A történelmi/helytörténelmi osztály története. In: Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője. 32/2., 2009. A 100 éves Savaria Múzeum története. Szerk. Vig Károly. Szombathely, 2009. 292–293. p. A kiadvány a festmény reprodukcióját is közli. Az itt közölt kép Tóth Kálmán fotója. Nádler Róbert festménye azért kivétel, mert nem vasi művész alkotása, viszont azért tartottuk fontosnak a tanulmányunkban való szerepeltetését, mivel egyrészt Vas megyei gyűjteményben szerepel, másrészt annyira autentikus ábrázolás, hogy szinte minden későbbi művet hozzá kell mérnünk.
- 5 Fábíán Gyula levelét 2018-ban a szerző ajándékozta a sárvári Nádasy Ferenc Múzeumnak.

Nádlér Róbert akvarellje a templomot az 1895 és 1904 közötti, Schulek Frigyes és Gyalus László vezette felújítás közben ábrázolja. A templom restaurálására Stegmüller Károly (1819–1892) jáki apát végrendeletében 24.000 koronát hagyományozott, a munkálatok elkezdésétől pedig utóda, Széchényi Miklós gróf évi 1000 koronával járult hozzá a felújításhoz, aki már mint győri püspök szentelte fel az újjáépített templomot, István Vilmos szombathelyi püspökkel közösen.⁶

Széchényi Miklós 1901-ben könyvet is írt a templomról, a könyvben szereplő fotókhöz nagyon hasonló Nádlér Róbert festménye, de azt biztosan nem erről festette, mivel a fotóhoz képest kb. 2–3 méterrel változtatta meg festményének a nézőpontját.⁷ Ugyanakkor a festmény a korabeli fotográfia élességével és aprólékosságával készült, műemléki pontossággal ábrázolja a templom északkeleti nézetét. A naturalizmus szemléletével festett kompozíció bal szélén a Szent Jakab-kápolna is látható. Nádlér Róbert nem sokkal korábban, 1889-ben a budai Mátyás-templomról is készített egy hasonló akvarellt, az még aprólékosabb kidolgozású, mint a jáki templom. A két festmény szinte párdarabja, sőt tükörképe egymásnak, a nézőpontváltás és a hibátlan perspektivikus rövidülés tekintetében.

Fábián Gyula akvarellje szinte tükörképe Nádlér Róbert munkájának, a templomot észak felől ábrázolja, csak míg Nádlér az egész épületegyüttes belekomponálta a képbe, addig Fábiánnál csak az egyik tornyot látjuk, a szentélyapszis harmadánál zárja bal oldalt a kompozíciót. Megmunkálásban már sokkal elnagyoltabb Nádléréhez képest, sokkal inkább saját tájkép-akvarelljeihez áll közel.⁸

Fábián Gyula munkájának is találunk korabeli fotó-párhuzamát, mégpedig Körmeny László, egykori jáki plébános „A jáki templom rövid története” című könyvében.⁹ Ezúttal viszont erősen feltételezhetjük, hogy az említett fotó és kép között nagyon közeli a rokonság, itt talán fél méter lehet a nézőpontkülönbség. Fábián Gyula festményének kompozíciója egyértelműen fotóra utal, még az sem elképzelhetetlen, hogy az előbb említett könyvben szereplő képeket is, az amúgy a fotográfiával is foglalkozó Fábián Gyula készítette.¹⁰ Az biztos, hogy mindkét festő járt a helyszínen, hisz a margitbányai (ma: Sankt Margarethen im Burgenland, Ausztria) kő színe, amiből a templomot építették, mindketten híven visszaadták.

Fábián Gyula vonzalmát a középkori templomokhoz első, nyomtatásban megjelent könyvében leljük fel, ahol a perugiai San Pietro-templomról így írt: „*Ez három hosszanti hajós ó-keresztény bazilika. A középső hajó mennyezete lapos, fával van burkolva, négyzetes fiókokra osztva. Kékkel, vörössel festették be és arannyal díszítették. A mellékhajók dongaboltozattal vannak fedve. A hajókat egymástól antik, tiszta márványoszlopok választják el. A főoltár is drága márvány. Szinte káprázik az ember szeme, ha ránéz. Valóságos*

6 Körmeny László: A jáki templom rövid ismertetése. Szombathely, 1932. (továbbiakban: Körmeny, 1932.) 60. p.

7 Széchényi Miklós: A Szent György vértanúról nevezett jáki apátság története. Bp., 1901. 83 p. Reprint kiadása a templom felszentelésének 750. évfordulóján jelent meg 2006-ban. Széchényi Miklós: A jáki apátság története. Érszegi Géza: A jáki monostor felszentelésének napja. Pápa, 2006. 98 p. (Jókai Reprint; 16.) Az említett fotó a könyv 51. oldalán látható. Széchényi Miklós, testvére, Széchényi Emília, a későbbi Erdődy Gyuláné révén került rokonságba az Erdődy családdal, akik ez időben a jáki apátság kegyurai voltak.

8 Lásd szombathelyi akvarelljeit, vagy épp a lebombázott székesegyházzról készített akvarellsorozatát.

9 Körmeny, 1932. 35. p. 6. kép.

10 Erre Fábián Dénes is utal Fábiánné Biczó Ilonáról nemrég megjelent könyvében. Fábián Dénes – Kovács Árpád: Fábiánné Biczó Ilona. Szombathely, 2019. 96. p. (Híres szombathelyi nők; 20.)

drága kövekből készült alkotás. A nagyobb felületű kőlapok intarziával vannak díszítve, melyeknek készítése valóságos vagyona kerühetett. Hát még a »lapis lazuri !!« A kék lazúr márvány. Amelyért régen annyi aranyat fizettek, amennyit a kő nyomott. Még ezzel sem fősvénykedtek. Ezzel van kirakva az oltár. A lazúr-kő azért nevezetes, mert ennek a porából készítik a legdrágább és a hagyományok szerint a legtartósabb festéket, az ultramarint. A régi mesterek hite szerint a lapis lazúriból készült szín örök időkig megtartja eredeti erejét és meg nem fakul soha. Ezért láttunk annyi kéket a régi mesterműveken. És a Madonnák konvencionális kék színű palástja is alighanem ebből a hiedelemből lett olyan, mint amilyenek most látjuk.»¹¹

Fábián Gyula az 1930-as évek elején írta a „A Jáki gerencserek” című tanulmányát, tehát más ügyben is többször meg kellett fordulnia a faluban.¹²

Fábián Gyula egyébként Végh Gyulát (1870–1952) váltotta a múzeumőri szerepkörben, ők ketten alapozták meg a szombathelyi múzeum képzőművészeti gyűjteményét, majd az ebből megalakuló Szombathelyi Képtárat is! Mindketten valódi polihisztorok voltak, polgári foglalkozásuk mellett festettek, rajzoltak, grafikáztak, könyveket írtak, napilapokban, folyóiratokban publikáltak, kiállításokat szerveztek és rendeztek, valamint gyűjteményt fejlesztettek. Mindketten mellőzve, a társadalomból kutasztva távoztak az élők sorából a kommunizmus legvéresebb évtizedében.

Közel 4 évtizednek kell eltelnie, hogy egy újabb szombathelyi művész találja meg témájául a jáki templomot. Pozsonyi János (1933–2008) festőművész abban az időben született, amikor Fábián Gyula a jáki templomról készítette a fentebb bemutatott festményét. Pozsonyi János a Vasi Fiatal Képzőművészek Csoportjának alapító tagja volt. 1968-ban, a művészeti formáció alapításakor épp 35 éves volt, tehát épp a fiatal művészek korhatárán. Ebben az időben grafikával, festéssel egyaránt foglalkozott. *„A nyomtatások során, mivel azokat kézzel végeztem, fedeztem fel több érdekes lehetőséget, amit később vegyes technikáimmal gyümölcsozítottam. Itt különösen az úsztatott, lavírozott foltú alapok érdekeltek izgalmas faktúrák létrehozásával. Közben nyaranta a rendezésre kerülő pedagógus telepeken fejlesztettem olajfestészeti stúdiúmait, mivel a főiskolán az én időmben ez mostoha terület volt. A tájak, utcarészletek természetű megfigyelése és lefestése jó előtanulmánynak bizonyult a későbbi önálló absztrakciókhoz, amikor is festészetemben megjelennek a grafikáimmal már megszokott szimbolikus jelek, foltokkal summázott elvont képi összhangra törekvések. Itt a festményeim közelítettek a grafikáim önmegvalósításához.»¹³*

Ebben a vallomásterű memoárjában rávilágít a jáki templom festményének keletkezésére is.¹⁴ Valóban mintha a kép háttérében, (alapsíkján) a hengerelt ikerablak-motívumok így keletkezhettek, amit persze átvitt az olajfestményre. A látványélmény egy absztrakciós fázison esett át, a művész a frontális homlokzati nézetből csak a templom sziluettjét emelte ki a díszes bélétes kapuval és felette a rózsablakkal. A Szent Jakab-kápolnát, ami ebből a nézetből nem látszik, hisz épp mögöttünk van, a templom baloldalára helyezte. (Így, tehát a balról mögöttünk, balról előttünk lett.) A négykaréjos kápolna ugyanolyan tömbszerűen van megfogalmazva, mint a kéttornyú monostortemplom, mindkettő kicsit gótikusan nyújtott arányú.

11 *Fábián Gyula*: Olaszországi levelek. Celdömölk, 1908. 44–45. p.

12 *Úő*: A jáki gerencserek. Szombathely, 1934. 48 p. Reprint kiadását lásd Fábián Gyula emlékezete. Szerk. Köbölkúti Katalin. Szombathely, 2007. kötetben. A kép forrása: <https://www.darabanth.com/hu/gyorsarveres/242/kategoriak~Kepeslapok/Magyarország~5/Budapest-XIV-Jaki-templom-s-Fabian-Gyula-EK~II977228/> (Megtekintve: 2020. január 29.)

13 *Tóth Csaba*: „Felszabadultabb, univerzálisabb kifejezőmódokra van szükség” Emlékezés Pozsonyi János festő- és grafikusművészre. = VSZ, 2016. 6. sz. 694. p.

A művész ugyanebben az évben az egregyi románkori templomról is festett egy képet, amit ugyanúgy síkban tartott, mint a jáki templomot, csak ott teljes oldalnézetet alkalmazott. Azon a képén a templom körüli temető keresztmötívumaival hasonlóan légies hatást fejezett ki, mint a jáki templom ikerablakaival.¹⁵ (1–3. kép)

Várnai Valéria (1936–2012) szombathelyi festőművész lenyűgözően szép, a jáki templomról készült pasztelljének keletkezési idejét nem ismerjük. Szentlélek Tihamér honosította meg Vas megyében a kiállításokhoz a pontos műtárgykatalógusok gyakorlatát. Azonban Várnai Valéria művének keletkezését ezek alapján sem lehet meghatározni, a művész pedig nem nagyon élt a datálással. Visszatekintve életművére, a jáki templom keletkezése a rendszerváltás előtti évekre tehető.

A pasztellkép az alkotó egyik főművének számít, amelyen egy tömör, szinte kubisztikus, tömörszerűen megformált épületet ábrázol, Nádler Róberthez és Fábián Gyulához hasonlóan északi irányból, tehát ismét csak a szentély felől. Frontálisan, amivel a kor képszemléletéhez és ábrázolási módjához kapcsolódik. A formailag leegyszerűsített épületrészek, sejtelmesen idézik meg a románkor szellemét, istenközpontúságát. Hans Sedlmayr, a monarchia területén, Sopron mellett született világhírű művészettörténész a román művészet korára a GOT-HERRSCHER (ISTEN-URALKODÓ) kifejezést használta.¹⁶ A pasztellkép lírai hangvételének köszönhetően szinte halk gregorián énekké válik. (Ez a szinesztéziahatás Várnai Valéria más műveire is jellemző.) A templom itt valóban Isten háza, a liturgia titokzatos burka, az apszis felőli nézet is ezt hangsúlyozza.¹⁷ Várnai Valéria mindig belső képeket festett, ami azt jelenti, hogy az emlékezetében megőrzött képi élményeit vetíti ki újra a papírra.

A következő két művésznek visszatérő témája Ják, illetve a jáki templom. Csonka Ernő (*1921) festőművész akvarellje tájképi környezetben ábrázolja a templomot dél felől. A két-tornyú templom homlokzati nézete szinte megköveteli a függőleges képformát, Csonka Ernő képe esetén mégis meglepődünk, mivel tájba illesztve inkább vízszintes képformát várnánk. A festmény nézőpontja az apáti ház mögött, a domb alján van.

A másik, 11 évvel később készült olajfestményén így is tesz, igaz itt nagyon távoli nézőpontot választ, a falu határától akár 2 km távolságra is lehet az emblemikus épület, ami egyébként szép időben jóval távolabbról is hasonlóan látszik. A felhős alkonyi égbolttal, előtérben a falusi házak csoportjával egészen középkori hangulatú ez a festmény is. Csonka Ernő élete teljében minden képét a helyszínen, „in situ” festette, ő sohasem használt fotográfiaát a festményeihez, és nem is fotózott.¹⁸ A vasi festők közül Ő kapcsolódik leginkább a barbizoni iskolához, azon belül is Theodor Rousseau-hoz és Charles Daubigny-hez. Ez különösen a későbbi olajfestményén érzékelhető, amin festői gesztusokkal, tömörszerűen fogja meg a templomtornyok sisakjait, de ez az egész képfelület traktálására is igaz. Csonka Ernő, mint a barbizoniak, minden tájképén használ barnákat és okkereket, tehát főlzíneket, ebbe itatja át a plein air színek.

14 A művész unokái számára írta le visszaemlékezéseit.

15 Tóth, 2019. 126. p.

16 *Németh Lajos: A művészet sorsfordulója.* Bp., 1970. 11. p.

17 Székely Anikó fotója.

18 A képek *Pósfai János: „Isten esetjének árnyéka...”* Árnyékrajz Csonka Ernő festőművéséről. Szombathely, 2002. 77., 89. p. jelentek meg.

A templom, a festőnek több képén is képszervező elemmé válik, a kőszegszerdahelyi, a kőszegdoroszlói, a toronyi és a zsidányi templomok harmóniát alkotva simulnak be a falusi házak, utcák világába, de ez igaz a szombathelyi ferences templomról készített festményére is. A „Szerdahelyi tél” című festménye talán a legklasszikusabb műve, amelyben a Cézanne-i és a Van Gogh-i tradíciókat ötvözte magas fokon. (4–5. kép)

V. Tóth László festőművész (1930–2001) számára jelentett talán a legtöbbet a jáki templom, hiszen több festményt, rajzot és rézkarcot is alkotott róla. A két akvarellje között 10 év telt el, az 1980-as évek közepén festett ké igazi plein air stúdium, míg a későbbi, habár ez is látvány alapján született, egy költői látomás. Puha, elmosódott formahatárok, légiesség, álomszerűség jellemzi ezt a képét. Mintha csak egy emlék volna a templomról, a tájról.

Az 1980-as évek a végén elhatározta, hogy rézkarcokon örökíti meg templomot. Ehhez több, kisebb ceruzavázlatot rajzolt a helyszínen. Az északkeleti és az északnyugati nézetű rajzok természetes táji környezettel együtt jöttek létre. Valójában szinte majdnem minden nézetből ábrázolta a templomot. (6–7. kép)

A festőre jellemző, Cézanne nyomdokain járó kimért, átgondolt kompozíció mindkettő, mind az épület, mind az organikus környezet tektonikus megmunkálású. (Cézanne-t is a táj és a csendélet szerkezetete, harmóniája érdekelte.) Ezeket a rajzokat puritán rajzi eszközökkel hihetetlen érzékletesen tudja ábrázolni a teret, szinte reliefszerű a hatásuk. Ebből látszik, habár szobrászattal soha nem foglalkozott, hogy nagyon jó plasztikai érzéke volt.

A két előbbi kompozíciós vázlatához képest a délnyugati homlokzatot ábrázoló rajz szárazabb és precízebb, ebből lett később a rézkarc. Az előbbi vérbő lüktetés ebből hiányzik.

V. Tóth László a románkori szobor panteonról, a béli apostolszobroiról külön is készített rajzokat. Formailag elemezve és értelmezve a középkori szobrász tömörszerűen frontális gondolkodásmódját és a már szinte gótikus drapériavetést. A jáki apostolszobrok jelentősége a magyar romanika világában megközelítőleg azonos a későbbi, budavári gótikus szobrokéval, amelyek gótikus szobrászatunk egyetemességét jelképezik. (A korszakban Jáknál csak a pécsi székesegyház altemplomában lévő domborművek jelentősebbek, amelyek 1 évszázaddal korábbiak.) Ezért felfoghatatlan, hogy a rendszerváltás előtt Vas megyének ajándékozott jáki apostolszobrok gipszmásolatai ma a nagyközönség számára nem hozzáférhetőek, raktáron vannak. Ezekből a szobrok árad a középkor emberének mély Isten-hite, amit az ezredfordulón még a Savaria Múzeumban minden látogató megtapasztalhatott, hisz szemtől szembe megtekinthette őket. Egy hiteles gipszmásolat olyan, mint az eredeti mű, a görög szobrászatot szinte csak római másolatokból ismerjük, mégis ezeken keresztül alakí-

9. kép - V. Tóth László: Jáki templom
(ceruza, papír) 1989

tottuk ki fogalmainkat a görög szobrászat nagyszerűségéről. A jáki apostolszobrok egy az egyes arányú gipszmásolatai önálló tételt kell hogy képezzenek a Vas Megyei Értéktárban, és biztosítani kell állandó kiállításukat!

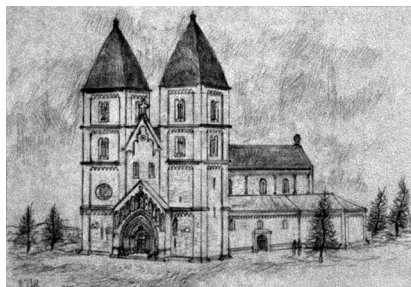

10. kép - V. Tóth László: Jáki templom
(ceruza, papír) 1989

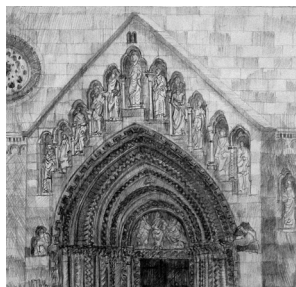

11. kép - V. Tóth László: Jáki templom
(ceruza, papír) 1989

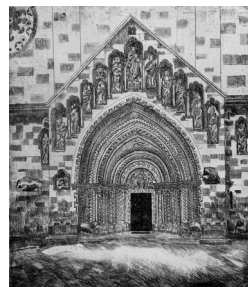
V. Tóth Lászlónak a jáki béletes kapuról készített rajzán, és a végső rézkarc változatán is kompozíciós gondot okozott a nyugati homlokzat rózsaaablaka, amit elhagyni nem akart, így kénytelen volt elvágni annak motívumát, ami viszont kibillentette a frontális, tengelyesen szimmetrikus kompozíciót. A rózsaaablak vágása szinte fizikai fájdalmat okoz a nézőnek.

12. kép
V. Tóth László:
Jáki templom
(rézkarc, papír) 1989

13. kép
V. Tóth László:
A jáki templom kapuja
(ceruza, papír) 1989

14. kép
V. Tóth László:
A jáki templom kapuja
(rézkarc, papír) 1989

A templom és a béletes kapu után a Szent Jakab-kápolnát is meg akarta örökíteni egy rézkarcban, így erről is rajzolt előtte részletesebb és elnagyoltabb vázlatokat. Az egyik rajz kapu-, ikerablak és párkányrészleteket ábrázol. A kápolnáról nagyon szűk kivágású tájképi háttérrel egy ceruza- és egy krétavázlatot készített. Ezekon még jobban tetten érhető a Cézanne-i iskolázottsága. A végső rézkarcváltozat ezúttal is szárazabb, és visszafogottabb.¹⁹

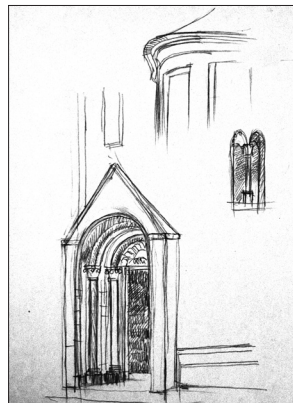
19 V. Tóth László akvarelljei, rajzai és rézkarcai a Vasvári Képzőművészeti Gyűjteményben találhatóak, Drimmer László fotói.

Régen a Szent Jakab-kápolna oltárának ékessége volt az 1480 körüli évekre datált Mária-szobor, ami ma a jáki templom északi hajójának apszisában található.²⁰ Ez is a templom szobrászati jelentőségét hangsúlyozza. A jáki templom tehát nemcsak építészetileg, hanem szobrászatiilag is egyik legértékesebb műemlékünk.

Az egész 1989. évi, jáki templomról alkotott kollekció végcélja a három rézkarc, amit a Képcsarnok Vállalaton keresztül szeretett volna értékesíteni a művész, azonban a rendszerváltás elsöpörte ezt az intézményt, így szinte az összes nyomat a hagyatékban maradt.

*15. kép - V. Tóth László:
A jáki apostolszobrok
(ceruza, papír) 1989*

*16. kép - V. Tóth László:
A jáki Szent Jakab-kápolna
kapuja (ceruza, papír) 1989*

V. Tóth László életműve, annak ellenére, hogy hihetetlenül termékeny volt, nem kapta meg az azt elismerést, ami megillette volna, sem anyagi, sem erkölcsi értelemben, holott egyéni módon egy végtelenül konzekvens életművet hagyott maga után, kiemelkedő színvonalú és visszafogott férfias érzelmvilággal.²¹

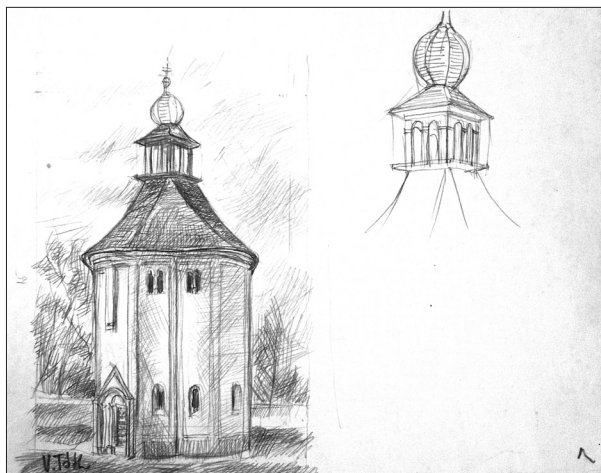
Egyébként V. Tóth László is nagyon szerette a templommotívumot. Rengeteg rajza, festménye van különböző templomokról, talán a legtöbb a szombathelyi székesegyházról. Ezek a szombathelyi ferences templomról, a zárdatemplomról, az evangélikus templomról és a zsinagógáról, az Isis szentélyről, a kőszegi Jézus szíve-, Szent Imre- és Kálvária-templomokról, a cáki és kőszegszerdahelyi templomokról, a zebegényi templomról, a tihanyi apátságról, budai Magdolna-toronyról és a párizsi Notre Dame-ról. Ahol járt, szinte mindenütt templomokat rajzolt és festetett. Elsősorban, mint függőleges kép-motívum érdekelte ez a téma, tehát képszerkesztési elvekből indult ki, de a hitbéli tartalom is fontos volt számára.

Káldy Lajos (*1922) festőművész azon generációhoz tartozik, aki még érzett magában annyi erőt, hogy nem engedte maga fölé a képalkotásban a fényképezőgépet, így minden látott jelenséget gyors, tudósító szintű rajzzal, útirajzzal örökítette meg. Ez az alkotási fo-

²⁰ *Bogyay Tamás*: A jáki apátsági templom és Szent Jakab-kápolna. Művészettörténeti összefoglalás és vezető a két templom megtekintéséhez. Szombathely, 1943. 87 p. (A Dunántúli Szemle könyvei; 220.)

²¹ *Tóth Csaba*: „Festeni kell, de nem akárhogyan” V. Tóth László (1930–2001) emlékezete. = VSZ, 2016. 3. sz. 259–270. p.

lyamat és gyakorlat lélekjelenlétet és improvizatív előadásmódot követel, amiben Káldy Lajos szinte klasszikusnak számít, legyen az akvarell, vagy mint a jelen esetben, a filctoll technika. Rajzos úti jegyzetei frissességükben az impresszionistákat, posztimpresszionistákat idézik. A látvány számára is elsősorban kompozíciós kihívás. Ő az első művész, aki a két templom – apátság, Szent Jakab-kápolna – konstellációján kívül a cinteremfalat is beveszi a kompozícióba, illetve a motívumba. Ez a középkori erődített templomok világát idézi meg, ahol védelmi funkciót kaptak a templomok körüli kőfalak, s ez valószínű Ják esetében is így volt.

17. kép - V. Tóth László:
A jáki Szent-Jakab kápolna
(ceruza, papír) 1989

19. kép - V. Tóth László:
A jáki Szent-Jakab-kápolna
(kréta, papír) 1989

Káldy Lajos rajzi dokumentátor, amikor vizuálisan jegyzetel kirándulásairól, utazásairól. E megemlékezései nem a táblakép teljes igényével készültek, inkább csak vázlatoknak tekinthetők. Mint utaltunk rá, nem használ fényképezőgépet, mégis az útirajzai inkább fotós, mint festő szemmel vannak megkomponálva, ez a megfigyelés képkihágásokból egyértelműen levonható.

Az eddig bemutatott vasi művészek közül Csonka Ernő, Káldy Lajos a Várnai Valéria a Derkovits Szabadiskolából, illetve képzőművész körből indult, Várnai Valéria és Pozsonyi János pedig a Vasi Műhelynek voltak alapító tagjai, e két formáció a múlt századi vasi képzőművészet két pillérének tekinthető.

Végigtekintve a képeket, elmondhatjuk, hogy a jáki templomábrázolásokkal egyértelműen gazdagodott a vasi képzőművészet, annak is a hagyományos, az európai táblakép műfaját továbbvivő és átörökítő része. Azonban érdemes, Csonka Ernő későbbi képéhez hasonlóan, egy távolabbi nézőpontból végigtekinteni témánkon. Az itt összeállított képsorozatot kétszeres múlt időben kell néznünk, egyrészt, mivel a képalkotásnak ez a módszere,

20. kép - V. Tóth László:
A jáki Szent Jakab-kápolna
(rézkarc, papír) 1989

21. kép - Káldy Lajos:
A jáki templom
(filctoll, papír) 1998

mára szinte kihaltak tekinthető a múlt századi képromboló irányzatok következtében, amelyek napjainkra teljesen felszámolták a festészeti tradícióknak ezt a részét. Másrészt, mert ezzel párhuzamosan az európai keresztény kultúra is negligálásra került, hisz, mint hazánkban, a több évtizedes marxista ideológia legfőbb ellenségének számított, és az azt felváltó neoliberálisnak is elsőszámú riválisa. Azt pedig ma még csak találgatni lehet, hogy Európában az utóbbit felváltó iszlám miként viszonyul majd mindehhez. Mi már egyszer átértük, hogy mecsetekké lettek átalakítva templomaink.

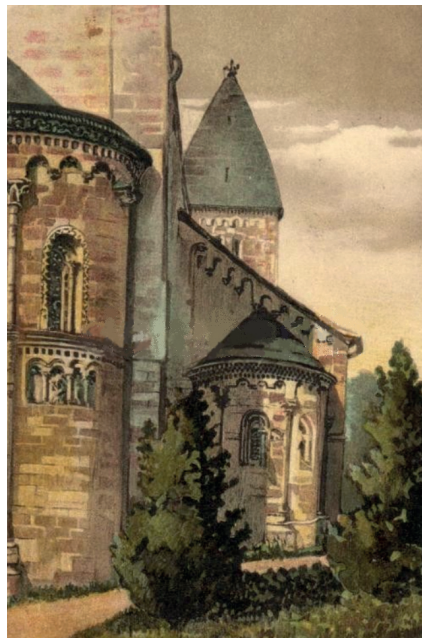
Hogy mindez ne történjék meg ismét, és ez a jáki templomra is áll, újra meg kell tölteni e templomainkat, mert Európában másutt a mecsetek már mindenütt zsúfolásig megteltek, mert akik megtöltik templomaikat, azok töltik meg a szülőszobákat is, mert a templom Isten háza, mert a gyermek Isten áldása.

VASI SZEMLE

2020. LXXIV. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

1. kép - Nádler Róbert: Jáki templom
(akvarell papír) 1900

2. kép - Fábián Gyula: Jáki templom
(akvarell, papír) 1930-as évek

4. kép - Várnai Valéria: Jáki templom
(pasztell, papír)

6. kép - V. Tóth László: Kertek alja
(akvarell, papír) 1989

MAGYAR NYUGAT

TÓTH CSABA: „ARANYBÓL ÉPÜLT HÁZ” – VAS MEGYEI KÉPZŐMŰVÉSZEK JÁKI...

7. kép - V. Tóth László: Jákai templom
(akvarell, papír) 1996

8. kép - Csonka Ernő: Jákai határ
(olaj, rostlemez) 1997

3. kép - Pozsonyi János: Jákai templom
(olaj, vászon) 1972

5. kép - Csonka Ernő: Jákai dóm
(akvarell, papír) 1986